

60 éves a TMT. Hogyan tovább?

Előadó: Fonyó Istvánné ny. főigazgató BME OMIKK

Mint friss nyugdíjas tisztelettel köszöntöm a jelenlévőket és az Interneten a közvetítést követő érdeklődőket.

Mit jelent a címben megfogalmazott 60 év?

60 év hosszú idő, ez alatt több nemzedék is felnő. Visszapillantásra, elgondolkodásra késztet bennünket. Szakmánk jelenlegi helyzetében, a könyvtári stratégia következő ciklusa előkészítésében különös jelentősége van a tanulságok levonásának.

Egy 60 éves ember sok tapasztalattal rendelkezik, és valószínűleg készül a nyugdíjas évekre.

Egy szakfolyóiratnál, jelen esetben a TMT-nél is megállapíthatjuk, hogy számos tapasztalatot rögzítenek az évfolyamok – viszont szó nincs öregségi nyugállományba vonulásról. A TMT elsősorban a jövő, a „szép informatikai jövő” szolgálatában áll.

„A múltat tiszteld a jelenben, s tartsd a jövőnek” (Vörösmarty Mihály: Emléksorok)

Előadásom célja a „múlt – jelen – jövő” bemutatása.

1.A kezdetek, címváltozás, periodicitás, szerkesztők

Minden könyvtáros fel tudja sorolni az országos szakfolyóiratokat: a

Könyvtáros, illetve utódja, a ***Könyv, Könyvtár, Könyvtáros***, a ***Tudományos és Műszaki Tájékoztatás(TMT)***, a ***Könyvtári Figyelő, Könyvtári Levelező/lap, Könyv és Nevelés, Iskolakultúra***).

A TMT időszámítása 1954-ben kezdődött a ***Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója*** (MKT) megindításával. A folyóirat fő profilja a könyvtár- és tájékoztatásügy, valamint a dokumentáció gyakorlati kérdéseinek bemutatása volt a műszaki területen dolgozó könyvtárosok számára, tehát a lap jórészt módszertani célokat szolgált. Olvasókörének tagoltsága miatt a szerkesztőségnek olyan arculatot, stílust kellett kialakítania, amely minden olvasójának megfelelő tájékoztatást nyújtott.

A *Tájékoztató* kezdetben mint a könyvtár módszertani kiadványsorozatának tagja jelent meg, elsődleges célja a műszaki könyvtárak módszertani jellegű segítése volt, hírek, beszámolók közreadásával pedig feladatának tekintette „a vállalati műszaki könyvtárosok és az Országos Műszaki Könyvtár közötti” kapcsolatok szorosabbá fűzését

Kezdetektől fogva vitathatatlan volt a folyóirat sokszínűsége, s ma is elismeréssel adózhatunk a korai számok tartalmi, műfaji gazdagságának. A tartalom sokszínűségén túl feltűnik még egy fontos apróság, amelyet akár minőségi, igényességi mutatónak is tekinthetünk: 1960-tól már német(!) nyelvű tartalomjegyzék is készült a füzetekhez, majd pár évvel később háromnyelvű tartalomfordítás és tartalmi összefoglalás a fontosabb írások után. Ezek lehetővé tették, hogy a folyóirat tartalmáról a külföldi könyvtárosok is tájékozódjanak, a referáló szolgáltatások pedig tájékoztassanak.

A ***Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója*** (MKT) első szerkesztője Jánuszky Lajos lett, munkáját szerkesztőbizottság segítette.

A lap periodicitása többször változott, 1955-ban öt, 1956-ban hat, 1957-től négy, 1960-tól hat száma jelent meg.

A Műszaki Könyvtárosok ` Tájékoztatója **1963-ban változtatta címét**

Tudományos és Műszaki Tájékoztatásra.

Az átalakult lap főszerkesztője Jánszky Lajos maradt, a címváltozást indokló bevezető írás megállapította: „*A műszaki fejlesztés és a távlati tudományos terv témáinak gondos és helyes előkészítéséhez, kidolgozásához, valamint a kidolgozott tervek végrehajtásához feltétlenül szükséges a gyors és hatékony információ, vagy a hazánkban jobban elfogadott terminológia szerint: a tudományos, műszaki tájékoztatás. A műszaki tájékoztatás széles területet ölel fel. Magába foglalja többek között a szakkönyvtárak tájékoztató tevékenységét, a szakirodalmi tájékoztatást, az audiovizuális eszközökkel történő tájékoztatást, így a filmet, továbbá a szemléltetés útján kifejtett tájékoztató tevékenységet, pl. kiállításokat stb.* A cikk megjelölte azokat a témákat is, amelyekkel a lap foglalkozni kíván, többek között megemlítette a bevezető a szakirodalmi tájékoztatás gépesítésének és automatizálásának kérdéseit, az ETO továbbfejlesztését, más osztályozási rendszerek elméleti kérdéseinek tanulmányozását, a szakkönyvtári munka elemzését a hatékonyság növelése érdekében.

Az **1963-as névváltoztatás** – a mai napig változatlanul használt **Tudományos és Műszaki Tájékoztatás cím felvétele** – után megjelentek a tájékoztatással, a tájékoztatási rendszerekkel, tájékoztatási intézményekkel, majd a gépesítési, automatizálási kérdésekkel foglalkozó írások, miközben hangsúlyos maradt a szakkönyvtári problematika is.

A TMT Jánszky Lajost követő főszerkesztője

- 1966-tól Lázár Péter volt,
- 1969-től Lévai Tamásné,
- 1974-től ismét Lázár Péter,
- 1980-tól Futala Tibor,
- 1983-tól Szántó Péter szerkesztette,

- 2013-tól pedig Fonyó Istvánné szerkeszti a folyóiratot.

Lázár Péter két időszakot töltött el a lap élén. Saját szakmai és főszerkesztői meggyőződését és gyakorlatát is megfogalmazza abban a jövőnek szóló üzenetében, hogy „nincs teljeskörű információ nemzetközi kapcsolatok nélkül.”

A második főszerkesztői időszakban a TMT referáló-szemlélő tevékenysége minden korábbinál szisztematikusabbá válik és a „szakmai világirodalomból csak a legjobbat és legidősebbet hozni” elv érvényesül.

Különösen *Lázár Péter* második szerkesztői megbízatása alatt fordult a TMT a nagyvilág felé, nemcsak külföldi fejleményekről jelentek meg írások, hanem a cikkek szerzői között is számos külföldi szakember volt.

Futala Tibor elvégezte a TMT statisztikai elemzését. A folyóirat 21 évfolyamában (1963 és 1983 között) a következő témák fordultak elő:

- elméleti kérdések
- könyvtár- és tájékoztatástörténet
- oktatási-képzési kérdések
- igény- és ellátásvizsgálatok
- papírhordozóktól a mágnesesekig
- állományi és állományvédelmi témák
- nyilvántartás– feltárás– keresés
- tájékoztatási műfajok, tájékoztatási intézmények, rendszerek
- szakmai testületek

A lap periodicitása és formátuma:

1967-től havonta jelenik meg, 1976-ban áttért az A/5-ös formátumról az A/4-re.

2012. évi megrendelők száma: 209

Az ára: 8400,- Ft, illetve 100 dollár (2 külföldi megrendelőnk van - EBSCO)

A megrendelők 90%-a könyvtár, egy-két magánszemély is van.

2. Elektronikus megjelenés 2002-től

A TMT volt az első a hazai könyvtári lapok közül a **folyóirat e-változatának** elkészítésében.

2002-ben a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, a hazai könyvtár- és információtudomány szakfolyóirata, 49. évfolyamával kezdődően - a kezdeti kísérletek után - üzemszerűen a világhálón is elérhetővé vált.

Az elektronikus kiadás, bár alapvetően a nyomtatottra épül, mind tartalmilag, mind formailag többszolgáltatásokat is kíván nyújtani. Tartalmazza a cikkeket, az információs rovatok jelentős részét, ugyanakkor lehetővé teszi a nyomtatott változat lapzártája után beérkező hírek, közlemények közreadását is. A hálón megjelenő változat lehetővé teszi a számítógépes keresést, a hipertext-szervezést, a közvetlenebb kapcsolattartást olvasóinkkal.

2003-ban pályázati támogatásoknak köszönhetően elvégeztük a folyóirat cikkanyagának retrospektív feldolgozását is, így az 1954-1995 között megjelent **cikkek** tárgyszavazott szkennelt változatait, 1996-tól HTML-ben szerkesztett oldalait olvashatják. A folyóirat teljes anyaga 1999 óta található meg. Az ezt az évet megelőző évfolyamok esetében a tartalomjegyzékek segítik a további tájékozódást.

A nyomtatott változat előfizetői számára teljes hozzáférést nyújtunk, azaz a friss számokat is elérhetik a regisztrálás során kapott azonosító és jelszó segítségével. Az előfizetéssel nem rendelkező olvasóinknak korlátozott, de térítésmentes hozzáférést biztosítunk, a cikkek legkorábban a megjelenésüket követő félév elteltével válnak elérhetővé.

3.Jelenlegi helyzetkép:

A TMT a két országos laptársával – Könyvtári Figyelő és a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros – nem konkurál

- történeti visszatekintéssel,
- nem foglalkozik olvasáskutatással,
- a cikkek terjedelme közepes méretű

Erőssége a lapnak a korszerű technikák és technológiák (számítógépesítés, online szolgáltatások stb.) bemutatása, a főbb külföldi szakmai programok megismertetése, a hazai és a külföldi mindenkori újdonságok ismertetése.

A TMT az elmúlt néhány évben is meg tudta őrizni kifejezetten szakmai arculatát . Szakmánk nívós, mértékadó, véleményformáló orgánuma, olyan lap, amelyben publikálni rangot jelent.

A lap állandó rovatai:

Ajánlások : a 89-1 számtól kezdődően az egyes számokat bevezető, a szerkesztő illetve egy-egy szerző ajánlása

Cikkek, tanulmányok (külön rovatcím nélkül): két, három aktuális témával foglalkozó írás.*

Beszámolók . Szemlék. Referátumok.

*Tematikus számoknál, egy adott könyvtár bemutatkozásánál több szerző kisebb terjedelmű cikke található.

1.Jövőbeni elképzelések

Célunk:

- több információ, együttműködés, eszmecsere,
- szeretnénk közelebb kerülni az olvasókhöz,
- a szakmai kommunikáció fokozása,
- a lap tapasztalatcsere közvetítő legyen. Akár egy levelező lista útján (pl. life.tmt.@omikk.bme.hu) a felhasználók, előfizetők és érdeklődő olvasók igényei, visszajelzései részére: mit szeretnének és mit nem a mostani lapban, miről olvasnának többet, milyen olvasási szokásaik vannak.
- Kérdőíves kutatás megszervezése.*
- A nagy tapasztalattal rendelkező szakemberek mellett fiatal pályakezdekők bevonása a szerzők közé.
- Technikai jellegű fejlesztés: QR code alkalmazása akár cikkenként.

Finanszírozás

Reménytelen elképzelés önfenntartóvá tenni egy könyvtári szaklapot, nehéz olyan reklámozókat, szponzorokat találni, akik a könyvtári világban kívánnak hirdetni, jelen lenni. A folyóirat árát sem lehet az egekig emelni, hiszen még az inflációkövető áremelést is jól meg kell gondolni, nehogy előfizetőt, olvasót veszítsünk miatta.

Az e-változat létrehozását a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 800ezer Ft-tal indította el, a továbbiakat az NKA támogatta 2012-ig.

A lapkiadó könyvtárak is jelentős mértékben segítették a szakfolyóirat megjelentetését.

Továbbra is számítunk a Nemzeti Kulturális Alap támogatására illetve a kiadó könyvtár hozzájárulására a költségekhez.

Köszönet az olvasók érdeklődéséért, a szerzők és minden közreműködő erőfeszítéséért, a szerkesztőbizottsági tagok támogatásáért, és nem utolsó sorban a szerkesztőség Berke Zsuzsa olvasószerkesztő és Fritzné Tószeczki Mária munkatársainak.

*

- kik és miért olvassák a TMT-t,
- miért tartják hasznosnak a folyóiratot (mennyire informál az új hazai és külföldi fejlesztésekről, tendenciákról, vissza lehet-e keresni benne a korábbi eseményekre),
- milyen képet mutat az idézettsége, hányan hivatkoznak a benne megjelent cikkekre,
- mi hiányzik belőle,
- egyetértenek-e jelenlegi nyomtatott és elektronikus formájával (ha nem, miért nem), melyiket olvassák szívesebben, gyakrabban stb.)
- milyen eszközökön szeretnék olvasni a közleményeket,
- a legfiatalabb, legidősebb válaszadó,
- válaszadók száma,
- válaszadók neme,
- a válaszadó munkahelyének típusa,

- az olvasó (válaszadó) végzettsége, beosztása,
- a válaszadó lakhelye,
- a folyóirat mely részeit olvassa általában, milyen terjedelemben,
- mióta olvassa a TMT-t,
- a TMT-n kívül milyen hazai, illetve külföldi (idegen nyelvű) szakfolyóiratot olvas.